

SAMENVATTING VAN DE PARAGRAAF TAALGEDRAG UIT HET COLOV-RAPPORT

INLEIDING

Deze samenvatting dient om u duidelijk te maken hoe het onderdeel Taalbeheersing voor niet-Neerlandici (Taalgedrag) aan de nieuwe 2e en 3e graadslerarenopleidingen terechtgekomen is. Tevens wil hij u een beeld geven van wat de oorspronkelijke plannen met dit onderdeel zijn geweest.

COL, COLBO, COLOV: VOORGESCHIEDENIS

Het raamwerk voor de nieuwe lerarenopleidingen is opgezet door de COL (Commissie Opleiding Leraren) en de COLBO (Commissie Opleiding Leraren Beroepsgericht Onderwijs), de eerste voor de algemene vakken (geschiedenis, biologie enz.), de tweede voor de beroepsgerichte (huishoudkunde, schilderen, tuinbouw enz.). Programma-kommissies hebben vervolgens de programma's voor ieder vak afzonderlijk ingevuld; de COLOV (Commissie Opleiding Leraren Onderwijskundige Voorbereiding) heeft ditzelfde gedaan voor de onderwijskundige komponent van de nieuwe opleidingen.

De COL spreekt in haar rapport van 1966 over de noodzaak van verplichte uren Nederlands voor alle studenten aan de nieuwe opleidingen. Voor iedere a.s. leraar is het van belang dat hij zelf goed kan spreken, voordragen, discussiëren, schriftelijk werk indelen, stileren en presenteren, en vooral dat hij ook zijn leerlingen kan leren dit te doen. Ook de COLBO ziet in haar rapport van 1970 mondelinge en schriftelijke taalbeheersing, waaronder de techniek van het spreken, als een noodzakelijk deel van de beroepsvorming van iedere leraar. Beide rapporten vertalen hun uitspraken nog niet in opleidingsdoelstellingen en -activiteiten: na de instelling van de COLOV wordt aan deze commissie gevraagd een programma te maken voor de verplichte uren Nederlands voor alle studenten.

DOELSTELLINGEN VAN TAALGEDRAG UIT HET COLOV-RAPPORT

De COLOV doopt het Nederlands voor alle a.s. leraren om in Taalgedrag en ziet het als een van de fundamentele leerstofgebieden binnen de nieuwe lerarenopleidingen, omdat taal bij alle activiteiten van alle leraren zo'n belangrijke rol speelt. Ze formuleert de volgende doelstellingen van het onderwijs in Taalgedrag:

- a. de a.s. leraar in staat stellen zelf adequaat zijn taal te gebruiken, in het bijzonder in situaties in de mikro-, meso- en makrostructuur van het onderwijs;
- b. hem in staat stellen in situaties in de mikrostructuur zijn leerlingen te leren hun taal adequaat te gebruiken.

Mikrostructuur is het nivo van de klás, mesostructuur van de schóól, makrostructuur van het hele onderwijs en de functie daarvan in de maatschappij. Voorbeelden van situaties als bedoeld: doceren, een werkgroep begeleiden (mikro), rapportvergaderingen, sektievergaderingen (meso), landelijke of regionale konferenties over onderwijs (makro).

Bij doelstelling *b.* vestigt de COLOV er nog eens extra de aandacht op dat iedere leraar in een vak waarin Nederlands de voertaal is, deze taak heeft: een leraar moedertaal is. Bij iedere les in ieder vak wordt in de moedertaal gesproken, geluisterd, geschreven, gelezen. (De moderne vreemde talen laat de COLOV hierbij buiten beschouwing.)

SUBDOELSTELLINGEN VAN TAALGEDRAG UIT HET COLOV-RAPPORT

De COLOV deelt Taalgedrag vervolgens op in drie aspecten:

1. *Het korrektheidsaspect:* zaken als korrekt spellen, grammatikale zinsconstructies gebruiken, goed artikuleren enz. Korrektheid is een relatief begrip, tekent de COLOV hierbij aan: de een vindt bv. korrekt spellen erg belangrijk, de ander niet. Iedere lerarenopleiding moet volgens de COLOV zijn eigen gedragslijn in deze kunnen bepalen.
2. *Het kommunikatieve aspect:* zaken als duidelijk uitleggen, zijn taalnivo aanpassen aan dat van de toehoorders, meedenken met anderen enz. Ook dit noemt de COLOV een relatief begrip. Verder wijst ze er met nadruk op dat ze niet alleen op spreken en schrijven, maar ook op kommunikatief luisteren en lezen doelt.
3. *Het aspect van de fundamentele denkprocessen:* zaken als logisch consistent redeneren, implicaties zien, de methodologische status van argumenten bepalen enz. Het gaat er hier niet alleen om dat iemand bv. zelf logisch kan redeneren, maar ook dat hij kan herkennen of een ander logisch redeneert.

Van deze drie aspecten maakt de COLOV subdoelstellingen: de a.s. leraar moet ten eerste in staat zijn zelf zijn taal korrekt, kommunikatief en onder juiste toepassing van de vereiste denkprocessen te hanteren binnen klas, school en onderwijsveld; ten tweede moet hij in de classesituatie ook zijn leerlingen dat kunnen leren.

Met nadruk wijst de COLOV erop dat taalgedrag beïnvloed wordt door dieperliggende factoren, zoals een kommunikatieve houding of denkkwaliteit. Degenen die Taalgedrag onderwijzen mogen dan ook niet bij de oppervlakte van het taalgebruik blijven stilstaan: ze moeten het taalgebruik aangrijpen als middel om de kommunikatieve houding en denkkwaliteit van hun leerlingen te verbeteren.

TAALGEDRAG IN DE LERARENOPLEIDING: WEDERZIJDSE BEGELEIDING

De COLOV heeft bij het inbouwen van Taalgedrag in de nieuwe lerarenopleiding niet willen denken aan het (door de COL gesuggereerde) model van een vak Taalgedrag, dat in aparte uurtjes door één docent aan alle studenten gegeven wordt. Ze ziet de (sub)doelstellingen van Taalgedrag als doelstellingen van de hele lerarenopleiding, die door verschillende leraren binnen de opleiding bewaakt kunnen worden. Vandaar dat ze het organisatieprincipe van de wederzijdse begeleiding kiest: de docent die een bepaalde (sub)doelstelling bewaakt, doet dat via en/of samen met andere docenten. T.a.v. het korrektheidsaspect noemt de COLOV als mogelijkheden: de docent die het bewaakt informeert regelmatig zijn collega's over wat korrektheid is; hij helpt studenten individueel die op dit punt zwak zijn; hij behandelt met studenten de theoretische en ideologische implicaties van het begrip korrektheid. Ook kan de opleiding het aan de afzonderlijke vakdocenten overlaten of ze wel of niet hoge eisen aan de korrektheid stellen.

T.a.v. het kommunikatieve aspekt stelt de COLOV: 'In de instituten voor lerarenopleiding moet een persoon speciaal belast worden met het bewaken van het communicatieaspect. Een dergelijk iemand zal zijn collega's er onder andere op moeten wijzen dat bepaalde lesaanpakken een communicatieve houding meer bevorderen dan andere. Een goede aanpak is bijvoorbeeld: studenten moeilijke nieuwe stof op begrijpelijke wijze aan hun medestudenten laten uitleggen. Deze persoon kan iemand zijn die zich in het kader van de studie Nederlands gespecialiseerd heeft in taalbeheersing. Ook is het mogelijk dat de persoon die al belast is met het doorgeven van kennis en ervaringen op het gebied van groepsdynamische en agogische technieken, het communicatieaspect bij zijn taak betreft'.

T.a.v. het aspekt van de fundamentele denkprocessen: 'De persoon die het bedoelde aspect (...) in de opleiding bewaakt, zal zijn collega's onder andere kennis laten maken met aanpakken die bevorderen dat studenten en leerlingen bij het voortgezet onderwijs denkprocessen zinvol toepassen. Een goede aanpak voor het voortgezet onderwijs is bijvoorbeeld leerlingen tijdens de scheikundeles hun observaties te laten weergeven, op grond van deze observaties hypotheses laten formuleren en na afloop van een experiment laten formuleren in hoeverre hun hypotheses bevestigd zijn, waarna nog eens expliciet wordt nagegaan hoe de uitgevoerde procedure eigenlijk in elkaar zit.

De persoon die het derde aspekt bewaakt, kan iemand zijn die zich in taalbeheersing gespecialiseerd heeft (het is dus mogelijk het tweede en het derde aspekt door dezelfde persoon te laten bewaken). Ook is het mogelijk dat iemand die aan het instituut voor lerarenopleiding al een bepaald vak doceert (bv. natuurkunde, wiskunde, algemene linguïstiek) op grond van specifieke kennis en ervaring de aangewezen figuur is om het derde aspekt te bewaken.

De activiteiten van degene die aspekt 3 bewaakt zouden kunnen bestaan uit het geven van seminars aan collega's en geïnteresseerde studenten; het bezoeken van lessen van collega's die dat op prijs stellen; het deelnemen aan teamteachingsprojekten etc.'

TAALGEDRAG IN DE URENTABEL

Hierboven bleek al dat de COLOV niet voelt voor aparte uren Nederlands of Taalgedrag op de rooster. De uren Taalgedrag moeten verdeeld worden over de diverse vakken: de vakdocenten die die uren gebruiken zijn verplicht tijd te besteden aan een, twee of drie aspekten van Taalgedrag binnen hun vak, onder begeleiding van diegenen die die aspekten in de opleiding bewaken. Zo kunnen aardrijkskundestudenten dus binnen hun vak zich enkele uren bezighouden met bv. kommunikatief diskussiëren, onder begeleiding van de aardrijkskundedocent (voor de aardrijkskundige inhoud van de discussie) en van de Taalgedragsdocent (voor de procedurele en interaktionele kant van de discussie).

HB, HV

Literatuur:

COLOV, *De onderwijskundige voorbereiding, eerste rapport*, Den Haag 1973.